

Schmallenbergvirus: de stand van zaken

Karianne Lievaart-Peterson, GD

Als er een onbekende ziekte optreedt, zijn er in het begin meer vragen dan antwoorden. Voor het Schmallenbergvirus is dat niet anders. Over dit virus is nog veel onbekend, maar de GD zette wel op een rijtje hoe het verloop tot nu toe is geweest en wat de verwachtingen zijn voor de komende tijd.

Schmallenbergvirus

Het Schmallenbergvirus is een nieuw virus dat nog niet eerder is vastgesteld in Europa. Het virus wordt hoogstwaarschijnlijk overgebracht door knutten en/of muggen. Een virus dat zich verbazend snel, en vrijwel ongezien, heeft weten te verspreiden onder de volwassen dieren. Aangezien afwijkende lammeren worden verwacht, wordt geadviseerd om geiten bij het aflammeren goed in de gaten te houden en op tijd hulp te bieden.

Al enige tijd is Nederland in de ban van het Schmallenbergvirus. Begin december kwamen de eerste meldingen bij de Veekijker van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) binnen dat er met de schapenlammeren iets misging. Er werden afwijkende lammeren geboren. Lammeren met afwijkingen aan kop, nek, rug en ledematen. Daarnaast werden er ogenschijnlijk gezonde lammeren geboren waarbij afwijkend gedrag werd waargenomen. Dit type afwijking wijst op een gebeurtenis in de vroege dracht. En dat was nu net de tijd dat er in Nederland en Duitsland problemen met melkkoeien werden gezien: koorts, melkgiftdaling en voornamelijk in Nederland ook diarree.

Test op antistoffen in ontwikkeling
In Duitsland hadden ze intussen niet stil gezeten en na lang puzzelen en vooral het uitsluiten van vele mogelijke oorzaken, ontdekten onderzoekers van het Friedrich Loeffler Instituut een tot op dat moment onbekend virus. Dit virus bleek sterke overeenkomsten met verschillende stammen van het Orthobunya-virus te hebben. Deze stammen waren afkomstig uit Azië, Afrika en Oceanië. De Duitsers hebben de (virus-aantonende) test direct aan Nederland ter beschikking gesteld. Deze test wordt uitgevoerd bij het Centraal Veterinair Instituut (CVI) van Wageningen UR in Lelystad en sinds kort ook bij de GD in Deventer. Deze twee instituten wer-

ken nu samen aan de ontwikkeling van een test waarmee antistoffen tegen het Schmallenbergvirus kunnen worden aangetoond. Deze test is waarschijnlijk niet voor april 2012 inzetbaar. In de hersenen van afwijkende lammeren bleek met de virus-aantonende PCR-test dit nieuwe, inmiddels tot Schmallenberg gedoopte virus, aantoonbaar.

Schaap, koe en geit

Op 20 december 2011 is er een meldingsplicht ingesteld. Steeds meer bedrijven geven aan met afwijkende lammeren te maken te hebben. En niet alleen maar schapenbedrijven, er zijn ook veel koeienbedrijven waar afwijkende kalveren geboren worden en de eerste gevallen van Schmallenberg bevestigd zijn. En ja, het virus is ook gevonden bij geiten; aanvankelijk bij dwerggeitjes, maar nu ook bij geiten van professionele melkgeitenbedrijven. Geiten lijken de dans dus helaas niet te ontspringen. De afwijkingen die gezien worden lijken gelijk aan die bij schapenlammeren en kalveren. Net als bij de schapenbedrijven melden veehouders dat zij meer terugkomers onder de geiten hebben gezien. Hebben geiten die binnen staan minder kans om besmet te raken? Als het klopt dat het virus alleen door knutten en/of muggen overgebracht kan worden, zou dit theoretisch zo kunnen zijn. Onderzoek naar de knutten moet hier meer duidelijkheid over geven. Het aantal afwijkende lammeren lijkt op het moment af te nemen. Op basis hiervan verwacht GD dat het aantal afwijkende kalveren de komende maanden nog hoog zal blijven en daarna zal afnemen. Dit door het verschil in

Mogelijke afwijkingen bij lammeren

- Neurologische verschijnselen (niet kunnen staan, rondjes lopen, niet snappen waar gedronken moet worden, blindheid)
- Arthrogrypose: verkorte, samengetrokken spieren in één of meerdere ledematen
- Ankylose: geen bewegingsmogelijkheden in één of meer gewrichten
- Ledematen 'verkeerd'
- Ledematen 'te lang'
- Torticollis: verdraaide nek
- Scoliose: wervelkolom bolt naar de zijkant
- Kyfose: wervelkolom bolt naar boven
- Zijdelings afgeplatte borstkas
- Magere, weinig gespierde lammeren
- Overbeet

Afwijkingen aan rug en kop worden regelmatig gezien bij lammeren die Schmallenberg blijken te hebben.

lengte van de dracht met geiten en schapen.

Advies aflammerperiode

Afwijkende geitenlammeren hebben een verhoogde kans om moeizaam ter wereld te komen. Houders melden opvallend veel stuitliggingen en ook liggen de afwijkende lammeren vaak met de rug dwars voor de uitgang. De kromme, verkrampte poten kunnen niet meer gestrekt worden. Bij de aanwezigheid van verkeerd gegroeide draaiekkens, kunnen koppen teruggeslagen liggen. Houd geiten die aan de tijd zijn goed in de gaten. Het is mogelijk dat het dier al langer bezig is, maar dat er geen vruchtdelen te zien zijn. Bied sneller hulp dan anders of roep hulp in bij onzekere situaties. Bij de kleine herkauwers worden regelmatig worpen gezien waarbij zowel afwijkende

als normale levensvatbare lammeren geboren worden. Daarnaast is het welzijn van de moederdieren gebaat bij een goede geboortebegleiding. Veehouder en dierenarts melden een verdacht geval bij de NVWA. Na een melding vraagt de NVWA aan de GD het gestorven lam of kalf op te halen voor pathologisch onderzoek. De patholoog van de GD stuurt vervolgens geschikt monstermateriaal naar het CVI. Het CVI voert dan een PCR-test uit op dit monstermateriaal. Is de uitslag positief, dan gaat deze informatie weer naar de NVWA. De NVWA bezoekt daarnaast de bedrijven die zich melden om de situatie ter plekke te bekijken, een enquête af te nemen en een bloedmonster van het moederdier te nemen. ✓

Uit 't dagboek van Jan de With, houder van koeien, schapen en geiten in Lexmond

Woensdag 25 januari 2012
Net voordat ik thuiskwam uit mijn werk ontdekte Aart een dood geitenlam van 119 dagen bij de driejarige Chantel. Het lam was duidelijk afwijkend met een soort waterhoofd en een vergroeiing op de rug. We weten niet of dit het enige lam is, omdat ik maar met twee vingers in de geboortegang kon voelen. In verband met het virus Schmallenberg is er een meldingsplicht voor een misvormd lam en kalf. Ik heb de melding gedaan bij de NVWA en 's avonds belde de Gezondheidsdienst (GD) voor het vervolg. Ze komen het lam (bokje) donderdag ophalen en binnen enkele dagen komt een

dierenarts van de NVWA. Na sectie worden de hersenen van het lam naar het CVI gestuurd om te onderzoeken (na 1 week komt de uitslag). De dierenarts van de NVWA komt met een vragenlijst en bloed aftappen bij Chantel om later te analyseren. Er is nu nog geen test om het bloed te onderzoeken op antistoffen, maar dat duurt niet meer zo lang. We wachten het vervolg maar af.

Donderdag 26 januari 2012
Tegen achten belde de chauffeur van de ophaaldienst van de Gezondheidsdienst dat hij onderweg was. Vijf minuten later arriveerde hij en nam het afwijkende lam mee voor onder-

zoek. Daarna heb ik de dierenarts gebeld voor raad, omdat er verder niets meer van Chantel was afgekomen. Eén lam voor een driejarige geit is aan de krappe kant en ook van de nageboorte hadden we niets gezien. Het was mogelijk om haar te scannen, ze was actief en zijn advies bleef dan nog steeds om af te wachten.

Vrijdag 27 januari 2012
Voordat ik naar bed ging, zag ik dat Chantel lag te persen, maar ik besloot om te gaan slapen. Er was maar een paar vingers ruimte in de geboortegang en ik kon weinig hulp verlenen. Toen Aart 's ochtends in de geitenstal kwam bleek er toch

weer een lam bij Chantel in het hok te liggen. Op het eerste gezicht oogde dit dode lam beter, maar bij nadere inspectie was de wervelkolom krom. Ik heb weer naar de NVWA gebeld en ze besloten dat één afwijkend lam per worp voldoende moest zijn om te onderzoeken. Aan het eind van de middag mailde de GD een deelluitslag met de eerste bevindingen over het lam. De grote en de kleine hersenen waren ernstig onderontwikkeld, een typisch gevolg van het virus.

Maandag 30 januari 2012
Om half negen kwam een dierenarts van de NVWA een bloedmonster afnemen bij de verwerper Chantel.

Er wordt spoedig een test ontwikkeld om antistoffen aan te tonen en zolang bewaren ze het bloedje. Daarnaast stelde hij diverse vragen, maar van tevoren had ik een veel uitgebreidere 'enquête' verwacht. De dierenarts had al vele besmette bedrijven bezocht en sommige hadden veel afwijkende lammeren. Nadat hij de foto's en de deelluitslag van de GD had bekeken, was zijn conclusie voor 90 procent Schmallenberg. Het virus is niet altijd aantoonbaar. Een positieve uitslag is 100 procent zeker, maar een negatieve uitslag niet. Bij een volgend afwijkend lam van een schaap of geit hoeven we niet te melden, maar bij een kalf wel.

Vrijdag 3 februari 2012
Donderdagavond tijdens mijn laatste ronde bij de geiten bleek dat de driejarige Calandra lag te persen. Ze was twee weken te vroeg, had weinig ontsluiting en dan weet je eigenlijk al dat het niet goed zit. Om goed twee uur was er iets ruimte en voelde ik dat het lam niet goed zat. Ik heb de dierenarts gebeld om hem de eer te geven van de verlossing. Achteraf bleek dat de kop naar voren was geslagen en de nek voor de uitgang zat. De dierenarts haalde met moeite één dode bok van Calandra, maar echte afwijkingen in kader van Schmallenberg konden we niet ontdekken.

's Middags kregen we via de post een brief van het ministerie EL&I met de volgende uitslag: 'Bij het misvormde lam is de aanwezigheid van het Schmallenbergvirus niet aangetoond. Hoewel het virus niet bij de lammeren is vastgesteld, wil dat nog niet zeggen dat er geen besmetting heeft plaatsgevonden. Het moederdier kan vroeg in de dracht zijn besmet met het virus en het virus is waarschijnlijk maar kort in het lam aantoonbaar. De kans op een zogenaamde vals negatieve uitslag is daardoor zeker aanwezig.' Met zo'n uitslag kunnen we niets. Alles duidt op het virus, maar dat wordt niet aangetoond en de

betrouwbaarheid blijkt gering. Eigenlijk kun je beter een positieve uitslag krijgen, dan weet je tenminste waar je aan toe bent...

Woensdag 8 februari 2012
De GD mailde vandaag de eindsuitslag van het onderzochte lam. Uitslag: aangeboren hersenafwijking, beeld van Schmallenberg. Verderop in de uitslag staat bij vervolgonderzoek dat er bij de PCR-methode van het hersenonderzoek niets is aangetoond. Nu maar afwachten wat de uitslag van het bloedmonster van Chantel is.